

Kärrensnäppan är en liten vadare med en kroppslängd på ca 20 cm. Ryggen är kanelbrun med svarta fläckar och undersidan är vit med en under sommaren karakteristisk svart bukfläck. Hos underarten sydlig kärrensnäppa är den dock mer eller mindre uppluckrad. Sydlig kärrensnäppa skiljer sig också åt från huvudarten genom att vara mindre, slankare och ha en kortare näbb.

Sydlig kärrensnäppa och andra hotade vadare i Sydsverige

Flera svenska vadarfåglar har minskat drastiskt i antal under senare år. Särskilt akut är läget för den sydliga kärrensnäppan som häckar på sydsvenska strandängar. Detta faktablad baseras på Åtgärdsprogram för bevarande av sydlig kärrensnäppa som har tagits fram på uppdrag av Naturvårdsverket, och här kan du läsa om vad du som brukare kan göra för att hjälpa sydlig kärrensnäppa och andra hotade vadare.

Kärrensnäppan är en liten vadare av ungefär samma storlek som en stare, men knubbigare till formen och med en längre näbb. I Sverige förekommer två underarter av kärrensnäppan. Den som kort och gott kallas kärrensnäppa häckar i norra Sverige, medan sydlig kärrensnäppa häckar på hävdade, våta och öppna gräsmarker i södra Sverige. Den sydliga underarten var tidigare relativt vanlig i de södra delarna av landet, men under hela 1900-talet har bestånden minskat kontinuerligt. Idag finns den med säkerhet kvar i endast fem av våra kustlandskap, med den starkaste populationen på Öland. 2007 beräknades det hela svenska beståndet uppgå till maximalt 135 par medan det år 2000 beräknades uppgå till nästan det dubbla. Trenden är

Vad kan du som brukare göra för att hjälpa sydlig kärrsnäppa och andra hotade vadare?

Uppnå ett lagom betestryck

Betet bör styras så att betestrycket på marken inte är för hårt men heller inte för lågt. En optimal häckningsmiljö för sydlig kärrsnäppa och många andra vadare består av en hävdad, flack strandäng med varierad vegetationshöjd. Det bör både finnas väl avbetade områden och områden där fjolårsgräset finns kvar i låga tuvor.

Släpp ut betesdjuren efter 1 juni

För att förhindra trampsador på bon och ungar bör betespåsläppet ske sent, helst efter 1 juni. Ett sent betespåsläpp skapar även lite högre vegetation där ungarna kan gömma sig (de flesta bon påträffas på torrt underlag i 5–15 cm hög vegetation). Det är dock viktigt att vegetationen, trots sent betespåsläpp, blir nedbetad.

Betad strandäng vid östra Ölands kust.
Illustrationer av Nils Forshed, från böckerna
Stränder vid fågelsjöar och Havsstrandängar.

Stängsla en bit ut i vattnet

Närheten till grunda, öppna och vegetationsfria strandområden är av vital betydelse för den sydliga kärrsnäppan. Underlätta därför för betesdjuren att hålla öppet i de grunda strandområdena så att ingen vegetationsbarriär uppstår mellan betesmark och vatten. Detta uppnås genom att stängslingen sätts en bit ute i vattnet.

Anpassa antalet betesdjur

Betar gäsflockar på samma marker som betesdjuren bör man minska på antalet betesdjur. Gäss är nämligen flitiga gräsbetare och om vegetationen blir alltför låg kommer inte vadare som sydlig kärrsnäppa att vilja häcka där.

Ta bort höga föremål och undvik tornfalksholkar

Undvik träd, buskar eller andra höga föremål i närheten av marker där vadare häckar. Höga föremål används nämligen som utsiktsposter av borövare som kråkor, och vadare undviker därför att häcka på sådana platser. Man bör heller inte ha några tornfalksholkar uppsatta i närheten då tornfalken gärna matar sina egna ungar med vadarungar.

Anlägg grunda vattensamlingar

Kärrsnäppan och andra vadare gynnas av grunda vattensamlingar (så kallade skonor på västkusten och vätar på Öland och Gotland). Här kan de hitta sin föda. Anlägg gärna en vattensamling på din mark och dika framförallt inte ut redan befintliga.

Vad är ett lagom betestryck?

För att sydlig kärrsnäppa ska häcka får vegetationen inte vara för låg...

men inte heller för hög. Gräsmarken är lagom betad då vegetationen är tillräckligt hög för att dölja boet...

men samtidigt tillräckligt låg för att fågeln ska ha fri utblick över den närmaste omgivningen.

densamma för hela Östersjöområdet och Danmark. Inte bara den sydliga kärrsnäppan har det svårt, populationstrenderna är liknande för flera andra vadare som häckar på strandängar.

Ekologi

Sydlig kärrsnäppa ställer stora krav på sin häckningsbiotop. I Sverige häckar den på havsstrandängar där vegetationen inte blir högre än 10–20 cm. De flesta bon ligger på torrt underlag där vegetationen är tillräckligt hög för att dölja boet och den ruvande fågeln, men samtidigt tillräckligt låg för att fågeln ska ha fri utblick över den närmaste omgivningen. Födan består

av små djur som havsborstmaskar och mollusker vilka fågeln plockar vid grunda havs- eller sjöstränder, småpölar och rinnande vatten. Ungarna äter mest vuxna insekter som myggor, harkrankar och skalbaggar.

Hot

Kulturlandskapet på 1800-talet och i början av 1900-talet var mycket rikt på våtmarker. Den sydliga kärrsnäppan var då en vanlig häckfågel på strandängar längs våra kuster och vid sjöar inåt landet. Till följd av bland annat utdikning av våtmarker och upphört betestryck har fågeln blivit allt sällsyntare och

idag är den nästan helt försvunnen från inlandslokalerna. De kraftiga landskapsförändringarna som pågått under det senaste seklet har naturligtvis bidragit till den sydliga kärrsnäppans tillbakagång, men det räcker inte för att förklara varför populationen minskar så kraftigt under de senaste 10–20 åren. Nästan alla lämpliga häckningslokaler är idag skyddade på ett eller annat sätt och i inlandet har våtmarker och fågelsjöar restaurerats. Sverige skulle därför kunna hysa en mycket större population än idag, men efterhand som bestånden blivit individfattigare och mer isolerade från varandra har de också blivit mer sårbara. Flera studier pekar på att vadarbon har varit hårt ansatta av predatorer under senare år. Om ägg eller ungar går förlorade

kan detta naturligtvis få förödande konsekvenser, särskilt i de fall populationerna är små och ligger långt från varandra.

En annan bidragande orsak till att populationen minskat är att sydlig kärrsnäppan har en stark "hemortstrohet". Även om en häckningsplats försämras av att till exempel betet upphör, kan fågeln återkomma år efter och år stanna kvar hela häckningssäsongen utan att häcka. Fågelns benägenhet att stanna på en plats har också gjort den extra utsatt för inavelseffekter när bestånden minskat. För några av populationerna i Sverige är inavelsproblemet så akut att den enda räddningen för de kvarvarande kärrsnäpporna tycks vara ett inflöde av nya gener.

Många vadare minskar i antal

Strandskata

Sydlig kärrsnäppa är en symbolart

Värdet av måttligt till väl betade strandängar är sedan länge uppmärksammat i svenskt naturvårdsarbete. Ett stort antal hotade arter, däribland många fåglar, groddjur och kärlväxter, har liknande biotopkrav som sydlig kärrsnäppa och skulle sannolikt gynnas av de åtgärder som föreslås i detta faktablad. Man säger därför att sydlig kärrsnäppa kan vara en symbolart för den svenska naturvården. Underlättar vi för denna fågel hjälper vi också en rad andra arter som riskerar att försvinna från vårt land.

Vadare på sydsvenska strandängar

Den typiska vadaren har långa ben som är anpassade för att söka föda på stränder eller i grunt vatten. Knappt tio arter av vadare häckar på Sydsveriges strandängar, men i likhet med den sydliga kärrsnäppan har de flesta av dem minskat i antal under det senaste seklet. Den absolut största orsaken till nedgången är att arealen våtmark, vadarnas huvudsakliga livsmiljö, minskat betydligt på grund av bl.a. utdikning och uppodling. Särskilt intensiv var utdikningen under andra hälften av 1800-talet då myrar, slättsjöar och sankängar torrlades i en väldig fart.

En annan orsak till att vadare och även andra fåglar har blivit ovanligare i jordbrukslandskapet är att gräsmarker brukats allt hårdare. En gödslad betesmark kan förvisso föda fler djur, men risken för trampskador på fågelbon ökar när betet blir intensivare. Användandet av konstgödsel leder också till att kvävetåliga gräs och växter gynnas på bekostnad av konkurrenssvaga örter. Detta har lett till att mångfalden av blommor, och de insekter som lever av dessa, har minskat i landskapet. I slutändan har även de fåglar som lever av insekterna fått svårare att hitta mat till sig själva och sina ungar.

Skärfläcka

Större strandpipare

Tofsvipa

Brushane i vårdräkt

Brushane ungfågel

Rödspov

Storspov

Rödbena

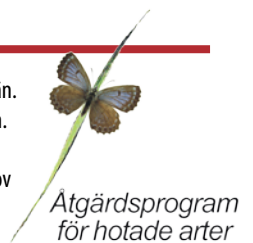
Ovan ses några av de vadare som förutom sydlig kärrsnäppa kan häcka på Sydsveriges strandängar och våtmarker.

Vill du veta mer?

Åtgärdsprogram tas för närvarande fram för en mängd utrotningshotade arter som behöver särskilda åtgärder för att kunna bevaras för framtiden. Länsstyrelsen samordnar framtagandet av programmen på uppdrag av Naturvårdsverket. Ta kontakt med Länsstyrelsen om du vill veta mer om sydlig kärrsnäppa eller om andra arter som ingår i åtgärdsprogrammen.

Du når oss på www.lansstyrelsen.se

(C) Text & layout: Martin Lindqvist, Länsstyrelsen i Hallands län.
Foto av sydlig kärrsnäppa: Lars-Åke Flodin och Mikael Larsson.
Strandskata och betesbilder: Lars-Åke Flodin. Skärfläcka och brushane i vårdräkt: Lasse Olsson. Större strandpipare, rödspov och storspov: Stefan Hage. Tofsvipa, brushane ungfågel och rödbena: Kaj Kruttfelt.

Åtgärdsprogram
för hotade arter